

## Türk Sinema Tarihinde Önemli Bir Girişim: İlk Osmanlı Sinema ve Tiyatro Şirketi

### An Important Initiative in the History of Turkish Cinema: The First Ottoman Cinema and Theater Company

Serdar SARISIR\*

#### Özet

Türkler sinemayla erken tanışmış, ancak sinema sektörünün yaygınlaşma aşamasında çok ta etkili olamamışlardır. Daha ziyade azınlıkların ve yabancı uyrukluların ağırlıkta olduğu bir yapı dikkat çekmektedir. Söz konusu ortamda, sinemacılık alanındaki gelişmelere kayıtsız kalmayacağı düşünülen egemen iktisadi anlayışın izlerini taşıyan, sektörel iktisadi bir girişim ortaya çıkmıştır ki bu girişimin adı *Şark İttihâd-ı Sinema ve Tiyatro Osmanlı Anonim Şirketi*'dir.

29 Mart 1917 tarihinde İstanbul'da kurulan şirket Galata'da, Roma Hanı'nda çalışmalarına başlamış ve Cumhuriyet'in ilk yıllarına değin varlığını devam ettirmiştir. İlk yıllarında hedeflerine ulaştığı ve başarılı olduğu anlaşılan şirketin sonraki yıllarına dair ayrıntılı bilgilere ulaşılamamışsa da, varlığı ve çalışmalarıyla Türk sinemacılığına önemli bir tecrübî katkı sağladığı muhakkaktır.

*Şark İttihâd-ı Sinema ve Tiyatro Osmanlı Anonim Şirketi*'nin varlığı ve çalışmaları, Türk sinema tarihi ve siyasal iktidarın sektöre bakış açısını yansıtmaları açısından oldukça önemlidir. Bu nedenle özgün olduğu değerlendirilerek konu edinilen çalışmamızda, şirketin kuruluş amacının ne olduğu, ne zaman ve kimler tarafından kurulduğu, şirketin kuruluş sürecinde siyasal iktidarın etkisinin bulunup bulunmadığı ve kuruluş amacına ulaşıp ulaşılmadığı sorularına cevaplar aranmış ve ulaşabilen bulgular doğrultusunda söz konusu sorulara açıklık getirilmeye çalışılarak elde edilen çıkarımlar sonuçlar kısmında paylaşılmıştır.

**Anahtar Kelimeler:** Osmanlı, Şark, İttihat, İttihat ve Terakki, Sinema, Tiyatro, Anonim Şirket.

---

\* Doç. Dr., Ankara Üniversitesi, DTCF. Tarih Bölümü, [ssarisir@ankara.edu.tr](mailto:ssarisir@ankara.edu.tr)

### Abstract

The Turks met with the cinema early, however they were not very effective at the expansion period of the cinema industry. Rather, there was a structure in which minorities and foreign nationals weighed heavily. In this context, a sectorial economic initiative, which is called *Şark İttihâd-ı Sinema ve Tiyatro Osmanlı Anonim Şirketi* has emerged, as a result of the sovereign economic understanding that could not stay indifferent to the developments in the field of cinematography,

The company, which was founded in Istanbul on 29 March 1917, began to work in the Roman Inn, in Galata and its existence continued till the first years of the Republic. Although detailed information about the next years of the company, which has achieved its goals and understood to be successful in the first years, cannot be reached; it is obvious that it has provided an important experiential contribution to the Turkish cinema with its presence and works.

The presence and the works of the *Şark İttihâd-ı Sinema ve Tiyatro Osmanlı Anonim Şirketi* is very important in terms of Turkish cinema history and reflecting the viewpoint of political power to the cinema sector. In this study, which is evaluated as unique with regards to its subject, the questions of what the purpose of the company was, when and by whom it was established, whether there was an effect of the political power in the establishment process of the company or not and whether it reached its purpose of establishment or not tried to be answered. In accordance with the accessible findings these questions tried to be clarified and the derived inferences are shared in the conclusion section.

**Keywords:** Ottoman, Eastern, Union, Committee of Union and Progress, Cinema, Theater, Incorporated Company.

### Giriş

Osmanlı topraklarına sinemanın ilk girişi hakkında, ilk film gösterimlerine dair kısmî bilgiler bulunmakla birlikte, kesin bir tarih vermek güçtür. Ancak büyük bir olasılıkla 1896'nın sonları ile 1897'nin başlarında ilk kez Saray'da bir film gösterimi ile ülke sinemayla tanışmıştır. Fransız Bertrand, sinemayı Saray ile tanıştırmış, S. Weinberg ise halka açık ilk sinema gösterimini gerçekleştirmiştir. İstanbul'da gerçekleştirilen film gösterimlerinde, Matalon, Combon vb. sinemacıların isimleri geçmekle birlikte atak yapısı ve sinemacılıkta sürekliliği sağlayabilmesi bakımından S. Weinberg'in adı ön plana çıkmıştır<sup>1</sup>.

<sup>1</sup> Rekin Tekinsoy, *Rekin Tekinsoy'un Türk Sineması*, İstanbul 2007, s. 9-10; Giovanni Scognamillo, *Türk Sinema Tarihi*, İstanbul 2010, s. 15-16.

Türkler sinemayla erken tanışmış olmalarına rağmen, uzun bir süre tek bir şehri, İstanbul'u, etkilemiş ve ilgilendirmiş gözükmektedir. 1914'de sinema İstanbul'da daha çok Beyoğlu'nda yaygınlaşmış; ancak en azından İzmir ve Selanik'te de bilinen ve giderek sinema salonlarının ve izleyici kitlesinin artış gösterdiği bir sektör olmuştur. Türkler tarafından işletilen ilk sinema salonu, 19 Mart 1914'te Murat Bey ve Cevat (Boyer)'in açtıkları Milli Sinema'dır. Aynı yıl Kemal (Seden) ve Fuat (Uzkinay), önce Sirkeci'de Ali Efendi Sineması'nı, sonra da Demirkapı'da Kemal Bey Sineması'nı açmışlardır. Sinema salonları ve gösterimlerinin sayıları gittikçe artmakta ise de, henüz bir Türk sinemasının varlığından söz etmek mümkün gözükmemektedir. Çünkü sinema sektörünün büyük bir çoğunluğu azınlıkların ya da yabancı uyrukluların elindedir. Söz konusu dönemde Pathé, Goumont ve Ciné Théâtrale d'Orient gibi şirketler sektöre hâkimdir<sup>2</sup>.

Dünyada, propaganda yapmakta, sinemanın gücünün anlaşılması ile 1915 yılı başlarında Fransız Ordusu'nda kurulan sinema dairesi, diğer ülkeler tarafından örnek alınmış ve askeri sinema faaliyetleri başlamıştır. Türk sinemacılığının başlamasına yönelik ilk adımlardan birisi, Enver Paşa'nın Almanya'ya gerçekleştirdiği bir gezi olmuştur. Alman Ordusu'ndaki Sinema Dairesi'ni gören ve çekilen askeri filmleri izleyen Enver Paşa, benzer bir yapının Osmanlı Ordusu bünyesinde de kurulması emrini verecek ve böylelikle 1915 yılı ortalarında Merkez Ordu Sinema Dairesi (MOSD) kurulacaktır. Dairenin başına da o güne kadar ülkedeki sinemacılık faaliyetlerinde ön plana çıkan S. Weinberg getirilecek, Fuat (Uzkinay)'da yardımcılığına atanacaktır<sup>3</sup>.

S. Weinberg'in, askeri amaçlarla kurulan "ilk sinema yapım şirketi" olarak değerlendirilebilecek<sup>4</sup> olan, MOSD'daki görevi Romanya'nın Osmanlı Devleti'ne savaş ilan ettiği tarihe kadar devam etmiştir. Bu tarihten sonra S. Weinberg'in görevine, savaş halindeki ülkelere birinin uyruğunda olması nedeniyle, son verilmiş ancak MOSD'la olan ilişkileri gayriresmî olarak devam etmiştir<sup>5</sup>.

Yukarıda kısaca değerlendirilmeye çalışılan Türk sinema tarihi ve onunla ilgili yapılan çalışmalara bakıldığında<sup>6</sup>, MOSD'nin dışında ilk Osmanlı sinema

<sup>2</sup> Tekinsoy, *a.g.e.*, s. 10; Scognamillo, *a.g.e.*, s. 19.

<sup>3</sup> Nijat Özön, *Türk Sineması Tarihi 1896-1960*, İstanbul 2010, s. 51-52; Ali Özuyar, *Devlet-i Aliyye'de Sinema*, Ankara 2007, s. 36, 39.

<sup>4</sup> Hilmi Maktav, *Türkiye Sinemasında Tarih ve Siyaset*, İstanbul 2013, s. 5.

<sup>5</sup> Özuyar, *a.g.e.*, s. 40-41.

<sup>6</sup> Hilmi M. Malık, *Türkiye'de Sinema ve Tesirleri*, Ankara 1933; Zahir Güvemli, *Sinema Tarihi: Başlangıcından Günümüze Türk ve Dünya Sineması*, Ankara 1960; Ağâh Özgüç, *Kronolojik Türk Sinema Tarihi: 1914-1988*, Ankara 1988; Alim Şerif Onaran, *Türk Sineması*, C. I-II, Ankara 1994; Tekinsoy, *a.g.e.*; Fikret Hakan, *Türk Sinema Tarihi*, 2008;

şirketi olarak değerlendirilebilecek olan *Şark İttihâd-ı Sinema ve Tiyatro Osmanlı Anonim Şirketi*<sup>7</sup>nden yeterince bahseden çalışmalara rastlamak pek mümkün gözükmemektedir. Tespitlerimiz de bu yöndedir. Aslında şirket hakkındaki ilk bilgileri, Osmanlı Anonim Şirketleri adıyla Ticaret ve Ziraat Nezareti'nin yayınladığı -ki sonradan İstanbul Ticaret Odası tarafından günümüz harfleriyle yayınlanacak olan<sup>7</sup>- çalışmada görmekteyiz de, günümüz literatüründe şirketten ilk bahseden Z. Toprak olmuştur. Toprak ilgili eserinde İttihat Terakki döneminde kurulan şirketler arasında adı geçen şirketi zikretmiştir<sup>8</sup>. Sinema üzerine yapılan çalışmalarda ise, şirketin ismi ilk kez Ali Özuyar tarafından gündeme getirilmiştir. Devlet-i Aliyye'de Sinema<sup>9</sup> adlı çalışmasında başka bir konuya değinirken ismini gördüğümüz şirket hakkında daha sonra, "Türkiye'deki İlk Filim Şirketleri"<sup>10</sup> adlı makalesinde bilgi vermiştir. Ancak sinema sektöründe bir Osmanlı Sinema Şirketi kurma denemesi, İngiliz "The Franco Estern Sinema Limited" şirketinin "Estern Sineması Osmanlı Anonim Şirketi" adıyla bir Osmanlı şirketine dönüştürme çabası, daha önce yapılmış gibi gözükse de, sonuç alınmadığı anlaşılmaktadır<sup>11</sup>. Ayrıca Şark İttihat Sinema ve Tiyatro Şirketi'nden hemen sonra Teşebbüsat-ı Temsiliye Osmanlı Anonim Şirketi adıyla bir şirket daha kurulacaktır<sup>12</sup>.

### Şark İttihâd-ı Sinema ve Tiyatro Osmanlı Anonim Şirketi

Şirketin kuruluş çalışmalarına, 27 Aralık 1916'da başladığı, nizamname taslaklarının oluşturulmaya çalışıldığı ve 24 Şubat 1917'de kuruluşu için resmi yazışmalarına devam ettiği ve nizamnamede yeni düzeltmelerin yapıldığı anlaşılmaktadır. David Ruso'dan Nafia ve Maliye Daireleri'nce nizamname hükümlerinde değişikliğine gidilmesinin istendiği, buna, kurucular adına hareket eden ve bu konuda kendisine izin verilen David Ruso'nun itiraz ettiği, Dilber ve Panciri Beylerin isimlerinin şirketin kurucuları arasında yer almasını ve şirketin başına da "Şark" kelimesinin ilavesini talep ettiği bilinmektedir<sup>13</sup>.

Mart 1917 tarihli *İktisadiyat Mecmuası*, "Sinema Şirketi" başlığı altında; "Şark Sinemaları İttihadı isminde bir sinema şirketi teşkil ettiğini" haber vermekte ve

Giovanni Scognamillo, *Cadde-i Kebir'de Sinema*, İstanbul 2008; Özön, *a.g.e.*, s. 1 vd.; Scognamillo, *a.g.e.*, s. 1 vd; Maktav, *a.g.e.*, s. 1 vd.

<sup>7</sup> Ramazan Balcı-İbrahim Sırma (Yay. Haz.), *Memalik-i Osmaniye'de Osmanlı Anonim Şirketleri*, İstanbul 2012.

<sup>8</sup> Zafer Toprak, *Milli İktisat Millî Burjuvazî*, İstanbul 2017, s. 705.

<sup>9</sup> Özuyar, *a.g.e.*, s. 65.

<sup>10</sup> Özuyar, "Türkiye'deki İlk Filim Şirketleri", *Sinematürk*, S. 16 (Mayıs 2008), s. 40.

<sup>11</sup> Resul Köse-Muzaffer Albayrak (Yay. Haz.), *Arşiv Belgelerine Göre Osmanlı'da Gösteri Sanatları*, İstanbul 2005, s. 385.

<sup>12</sup> BOA., ŞD., 1261,37, 16.R.1336.

<sup>13</sup> BOA., MV., 247. 10., 02. C. 1335; BOA., ŞD., 1257. 22., 07. Ş.1336.

şirketin İdare Meclisi üyeleri olarak da, âyandan Dilber Efendi, Celal Sahir Bey, Panciri Bey, Rayzer, Ruso, Koldimiyo ve Simiryoti Efendilerin bulunduğunu yazmaktadır<sup>14</sup>. Söz konusu sürece dair tespit edilen bilgiler, şirketin kuruluş aşamasındaki resmileşmemiş yapıya ait olmakla birlikte, bu bilgiler şirketin kuruluş çalışmalarının doğal olarak önceden başladığını ve resmi aşamaya geçmeden önceki durumunu ortaya koymakta olduğunu göstermektedir.

Şirket, merkezi İstanbul olmak üzere 29 Mart 1917'de, *Şark İttihâd-ı Sinema ve Tiyatro Osmanlı Anonim Şirketi* unvanıyla kurulmuştur<sup>15</sup>. Galata'da, Roma Hanı'nda faaliyet gösteren<sup>16</sup> şirketin, nizamnamesinde yer alan bilgilere göre; ülkenin diğer yerlerinde ve ya yabancı ülkelerde dahi şubeleri bulunabilecektir.

Amacı, İstanbul'da ve genellikle de doğuda tiyatrolar ve sinemalar inşâ ve idare etmek, sinema ve tiyatro ile ilgili tüm maddeleri üretmek ve bunların ticaretini ve her çeşit ilancılığını yapmak bizzat veya katılım yoluyla sektöre yönelik girişimlerde bulunmak ve bu amaçla mali kuruluşlarla anlaşma yapmak ve genel olarak zikredilen hedefler doğrultusunda her çeşit ticarî, malî ve sınaî işlemi gerçekleştirmektir.

Şirketin kurucuları ise, Celal Sahir, Hikmet Bey, S. Weinberg, F. Raizer, David Ruso ve K. Kolombo'dan\* oluşmaktadır.

Şirket, amaçlarını gerçekleştirmek ve işlemlerini idare etmek için şehir ve kasabalar dâhilinde ihtiyaç duyduğu mülkleri, tüzel kişiliği adına boşaltabilecektir. Tüm işlemleri için Osmanlı Devleti'nin mevcut ve çıkacak olan kanun ve kurallarını uygulamakla yükümlü olduğunu beyan eden şirketin süresi, bazı sebeplerden dolayı sona erdirilmedikçe veya uzatılmadıkça yirmi beş (25) sene olarak belirlenmiştir. Şirketin sermayesi, on bir bin (11.000) Osmanlı lirası olup, her biri iki (2) Osmanlı lirası kıymetinde beş bin beş yüz (5.500) hisseden oluşmaktadır. Genel Kurul'un söz konusu sermayeyi bir misli artırmaya yetkisi bulunmaktadır.

Şirketin hisse senetleri Türkçe olarak düzenlenecek ve Fransızca tercümesi de beraber yazılabilecektir. Ancak her durumda, Türkçesi asıl ve muteber kabul edilecektir.

Şirketin yönetimine bakıldığında, şirket ilk beş yıllık süre için müessisler tarafından tayin olunacak beşten ona kadar üyeden oluşan bir İdare Meclisi

<sup>14</sup> "Sinema Şirketi", *İktisadiyat Mecmuası*, S. 50, (Mart 1917), s. 7.

<sup>15</sup> Şirketin kurulmasına izin veren İrade-i Seniyye'nin tarihi, 29 Mart 1333/6 Cemaziyelahir 1335'tir. *Bkz. BOA., İ.DUİT., 120. 31., 06. C. 1335, s.1; ilgili belge yayınlanmıştır. Bkz. Köse-Albayrak, a.g.e., s. 310-311.*

<sup>16</sup> *BOA., DH.EUM.5.Şb., 55. 10., 20. Ca. 1336.*

\* Şirketin müessislerinin isimleri, en doğru şekliyle okunmaya ve konuyla ilgili diğer çalışmalardan isimlerin sağlanması yapılmaya çalışılmış olmakla birlikte, olası yanlışlıklara karşı düzeltme önerileri için orijinal metin, Ek 4'ten de takibi yapılabilir.

tarafından yönetilecektir. İdare Meclisi, her konuda tam yetkili olarak kabul edilmiştir. Üyeler üç yıllığına tayin olunacak, bu sürenin sonunda İdare Meclisi için seçilecek üyeler ilk aşamada kura yoluyla sonrasında ise, seçim yoluyla tayin edilecektir. İdare Meclisi üyelerinin her birinin 50 hisse senedine sahip olmaları gerekmektedir. İdare Meclisi her sene üyeleri arasından bir başkan ve başkan yardımcısını seçim yoluyla belirleyecektir.

Şirket her yıl mali senesinin ilk altı ayı içerisinde, gazeteler aracılığıyla Genel Kurul toplantısını gerçekleştirmek üzere hissedarları davet edecektir. 25 hisseye sahip olan her hissedar bir oy hakkına sahip olacak; ancak hiç kimse 20 oydan fazla hisseyi yönetemeyecektir. İdare Meclisi arzu ederse Genel Kurulu olağanüstü toplantıya davet edebilecektir. Söz konusu toplantılar daha önceden Ticaret Nezareti'ne haber verilecek ve toplantılarda bir komiser hazır bulunacaktır. Ayrıca İdare Meclisi toplantılar ve çalışmalarına dair evrakı ve müfettiş raporlarını Ticaret Nezareti'ne göndermekle yükümlüdür<sup>17</sup>.

Yukarıda ana hatlarıyla değerlendirilen şirketin nizamnamesi, detaylı olarak incelendiğinde (*Bkz. Ek 4*), dönemin iktisadi hayatında, önemli bir şirketleşme sürecine girildiği yıllarda kurulan diğer anonim şirketlerden pek de farklı olmadığı, sadece sektörel bazda ve müessisler boyutunda farklılaştığı görülmektedir. Tespiti yapılan arşivi belgeleri de bu doğrultudadır. Zira şirket nizamnamesinin hazırlanması aşamasında taslaklar incelendiğinde, Ticaret ve Ziraat Nezareti'nce hazırlanmış matbu şirket nizamnamesi metni üzerinde söz konusu şirketi ilgilendiren bölümlerin dışında pek bir değişiklik yapılmadığı<sup>18</sup> ancak hususi alanlarda teşkil ve değişiklik çalışmalarına devam edildiği görülebilir<sup>19</sup>.

Şirketin ilk yıllarında Genel Müdürü'nün, Yunan tebaasından Pol Atanaş Simiryoti olduğu ve sinema şeritleri almak üzere Balkan Treni'yle Almanya'ya gidebilmesi için izin verilmesi hususunda polis teşkilatına yapılan müracaat ve yazışmalardan anlaşılmaktadır<sup>20</sup>.

Şirketin 23 Mart 1918'de "Lüksenburg", "Roâyal", "Amfi" sinemaları ile "İsketing" Tiyatrosu'ndan oluşmakta olduğu, Sinema Müfettişliğine ise, İtalyan tebaasından Oskar Danorya'nın atandığı bilinmektedir<sup>21</sup>.

Şirketin ilk mali senesine gelene değin çalışmalarında hedeflediği başarıyı yakaladığı ve büyüme kararlılığı gösterdiği anlaşılmaktadır. Zira 30 Mayıs 1918 yılında şirketin nizamnamesinin beşinci ve on ikinci maddelerinde değişikliğe

<sup>17</sup> BOA., A. } DVN.MKL., 63.2.1335.Ş.08, s. 1-8.

<sup>18</sup> BOA., ŞD., 1257. 22., 07. Ş.1336.

<sup>19</sup> BOA., BEO., 4462. 334628., 11. C. 1335; BOA., BEO., 4518. 338795., 22. Ş. 1336.

<sup>20</sup> BOA., DH.EUM.5.Şb., 55. 10., 20. Ca. 1336, s. 1-14; dosyadaki ilk belge yayınlanmıştır. *Bkz. Köse-Albayrak, a.g.e.*, s. 422-423.

<sup>21</sup> BOA., DH.EUM.VRK., 28. 53., 17. C. 1336; BOA., MV., 249. 101.,18. Ş. 1336.

gidilmesi ve bir madde eklenmesine karar verilmiş ve bu karar doğrultusunda sermaye artırımına gidilmesi kararlaştırılan şirketin sermayesi 7 Temmuz tarihinde 44.000 Osmanlı lirası'na yükseltmiştir<sup>22</sup>.

Şirketin sadece sinema şeritleri temin edip, tiyatro gösterileri organize etmediği, bunu yanında bağlı kuruluşların sanatsal etkinlikler için yurtdışından guruplar getirip, insanlarla buluşturduğu görülmektedir. Şirket bu anlamda Viyana Operet Kumpanyası'nı, bağlilarından İsketing Tiyatrosu'nda sahne almasını sağlamıştır<sup>23</sup>.

Vasfı Rıza Zobu, hatıralarında 9 Haziran 1918'de şirketin İdare Heyeti'nin toplanarak programını yaptığını, “Şark Sinema ve Tiyatro İttihat Şirketi Müdürü Umumisi Kâzım Bey” ile Darülbedayi'nin görüşmelerde bulunduğunu ifade etmektedir. “Umumi harp içinde bulunduğumuz için siyaseten Umum Müdür Müslüman.. Yoksa şirketin ortakları Hıristiyan ve Musevi..” şeklinde bir değerlendirme yapan yazar, Kâzım Beyle yapılan görüşmeler neticesinde Darülbedayi ile birlikte Ramazan ayı süresince ve Bayramda, Tepebaşı'nda temsiller verileceğini ve elde edilen gelirin Şirket ve Darülbedayi arasında paylaşılacağını aktarmaktadır<sup>24</sup>.

Mütareke Dönemi'nde akıbetinin ne olduğuna dair bir bilgiye ulaşamayan şirketin, Cumhuriyet Dönemi'ne intikal ettiği tespit edilmiş olmakla birlikte, yapısı ve işleyişi hakkında da yeterince bilgiye sahip olunamamıştır.

Ekonomi ve İktisat Bakanlığı'nın, 25 Aralık 1923 tarihli listesinde İstanbul'da kurulmuş Türk şirketleri arasında; “Şark İttihat Sinema ve Tiyatro Şirketi (Şark'da sinema ve tiyatrolar inşaa, idare ve bunlara ait maddeleri imal ve satış/1917)” açıklamasıyla kayıtlardan takip edilebilmektedir<sup>25</sup>. Şirketin aynı adreste 1924<sup>26</sup> ve 1927<sup>27</sup> yıllarında da varlığını devam ettirdiğini görmekteyiz.

Amerikalıların Cumhuriyetin ilk yıllarında Türkiye'deki sinema sektörü ile ilgilenmeye başladıkları bilinmektedir. 1926 yılında Amerikan Konsolosluğu Türkiye'deki sinemalar ile ilgili olarak bir rapor hazırlamıştır. Bu rapora göre, Pathe Şirketi ve Socite des Etablissements Goumont'un yanı sıra *Şark İttihat Sinema ve Tiyatro Şirketi* (Union Cine Theatrale d'Orient)'nin ülkedeki en güçlü acenteler olduğu ve kimi yerel sinemaları da denetledikleri bilgisi yer almaktadır.

<sup>22</sup> BOA., İ.DUİT., 120. 32., 19. Ş. 1336, s. 1-4. Söz konusu dosyada yer alan iki belge yayınlanmıştır. Bkz. Köse-Albayrak, *a.g.e.*, s. 342-343; Ticaret ve Ziraat Nezareti'nin hazırladığı çalışmada, sermaye artırımının 7 Temmuz 1917 tarihinde karara bağlandığı ifade edilmektedir. Bkz. Balcı-Sırma, *a.g.e.*, s. 183-184.

<sup>23</sup> BOA., H.EUM.6.Şb., 35. 28., 05.B. 1336.

<sup>24</sup> Vasfı Rıza Zobu, *O Günden Bu Güne: Anılar*, İstanbul 1978, s. 36.

<sup>25</sup> Ahmet Tetik (Yay. Haz.), *Türk Ticaret Yıllığı 1924-1925*, C. 2 Ankara (?), s. 237-238.

<sup>26</sup> Mustafa Gökmen, *Eski İstanbul Sinemaları*, İstanbul 1991, s. 159.

<sup>27</sup> Gökmen, *a.g.e.*, s. 110.

Ayrıca raporda, Union Cine Theatrale d'Orient'in, Amerikan Doğu Ticaret Odası üyesi olduğu da belirtilmiştir<sup>28</sup>.

Ancak asker emeklisi tüccar Naci'nin, Siirt Milletvekili Mahmut Beye, İstanbul'daki sinema sektörü ile ilgili olarak gönderdiği rapordan hareketle bilgiler veren Scognamilo'ya göre, İstanbul'da 1928-1929 yılları arasında "dış alımcı ve dağıtıcı şirketler" arasında *Şark İttihâd-ı Sinema ve Tiyatro Osmanlı Anonim Şirketi*, bulunmamaktadır<sup>29</sup>. Bu durumda mevcut veriler şirketin 1928 yılı başlarında işlevini yitirerek kapandığı izlenimini uyandırmaktadır.

### **İttihat Terakki ve Şark İttihâd-ı Sinema ve Tiyatro Osmanlı Anonim Şirketi**

Dönemin siyasi yaklaşımının sektörel gelişmeleri etkilemediği şüphesiz düşünülemez. Bu nedenle, süreci değerlendirirken siyasi arka planı da göz önünde bulundurmak daha sağlıklı değerlendirmeler yapabilmek için gereklidir. Şirketin kurulduğu yıllara bakıldığında, Said Halim Paşa gitmiş yerine 4 Şubat 1917'de Talat Paşa, Maliye'ye Cavit Bey, Harbiye'ye de Enver Paşa gelmiştir. İttihat ve Terakki iktidarı ülke yönetiminde tüm alanlarda söz sahibi olmuştur<sup>30</sup>. İktisadi hayatta etkileri milli iktisat, milli ekonomi kavramlarıyla özdeşleşen bir anlayış doğrultusunda, anonim şirketleşme süreci hız kazanacaktır<sup>31</sup>.

Şirketin ismindeki "İttihad" kelimesi -nizamnamesinde *Şark İttihad-ı Sinema ve Tiyatro Anonim Şirketi* şeklinde geçmekle birlikte, şirketle ilgili belgelerde -kaşesinde olduğu üzere- zaman zaman İttihad kelimesi başta olmak üzere hatta tırnak içine alınarak yazılmış olduğu görülmektedir<sup>32</sup>. Dönem göz önüne alındığında, bu durum bir şeylerin çağrışımını yapsa da şüphesiz bir kelimedenden hareketle çok fazla bir değerlendirme yapmak da mümkün gözükmemektedir. Ancak şirketin kurucu isimlerinin, tespit edilebildiği kadarıyla kimlikleri ve şirketin nizamnamesindeki kimi tasarruflar bu konuda önemli ipuçları olarak karşımıza çıkmaktadır.

Şirketin kurucuları arasında, nizamnamede ismi geçen Celal Sahir'in, daha çok edebiyatçı kimliğiyle tanınan Celal Sahir (Erozan)<sup>33</sup> olduğu değerlendirilmektedir. Celal Sahir, Rübâb'da yazmaya başlamış, II. Meşrutiyet Dönemi'nde; *Türk Yurdu*, *Türk Ocağı ve Halka Doğru* gibi İttihat Terakki ile

<sup>28</sup> Orhan Duru, *Amerikan Gizli Belgeleriyle Türkiye'nin Kurtuluş Yılları*, İstanbul 2001, s. 253-259.

<sup>29</sup> Scognamilo, söz konusu raporun yanlış ve yanlış olduğunu bazı ilave ve düzeltmeler yaptığını ifade etmektedir. Bkz. Scognamilo, *Cadde-i Kebir...*, s. 13-15.

<sup>30</sup> Hikmet Bayur, *Türk İnkılabı Tarihi*, C. III, Kısım IV, Ankara 1991, s. 325-330.

<sup>31</sup> Toprak, *a.g.e.*, s. 172 vd.

<sup>32</sup> BOA, DH.EUM.VRK., 28. 53., 17. C. 1336.

<sup>33</sup> Nesrin Tağızade Karaca, *Celal Sabir Erozan*, Ankara 1992, s. 1 vd.



organik bağları olan kuruluşlarda çalışmıştır. “Daima İttihat Terakki taraftarı” olarak nitelendirilen yazarın<sup>34</sup>, aynı zamanda İttihat Terakki’nin iktisadi görüşlerinin ortaya konduğu *İktisadiyat Dergisi*’nde müdürlük yaptığı da bilinmektedir<sup>35</sup>. Hikmet Hamdi Beyin ise, Dr. Hikmet Hamdi Bey olduğu düşünülmektedir. Merkez Ordu Sinema Dairesi (MOSD)’nin, Milli Müdâfaa Cemiyeti’ne taşınmasıyla -ki sonraki süreçte İstanbul Sağlık Müzesi olacak olan binada- bir ara Cemiyetin de müdürlüğünü yapmış kişidir<sup>36</sup>. Hem MOSD, hem de Milli Müdâfaa Cemiyeti’nin İttihat Terakki ile olan bağları değerlendirildiğinde, şirketin müessisleri arasında söz konusu isimlerin olmasının bir tesadüf olmadığı şeklinde bir değerlendirme yapılabilir.

Diğer bir kurucu olarak ismi geçen S. Weinberg, Sigmund Weinberg olup, “Türkiye’de sinemanın öncülüğünü yapan”<sup>37</sup>, Romanya uyruklu bir Leh Yahudisi olan<sup>38</sup>, MOSD’un başına getirilen<sup>39</sup> ve Fuat (Uzkınay) ile “ahbab olan”<sup>40</sup> ve çalışmaları için yurt dışına çıkışlarda özel izin alabilen, Romanya

---

<sup>34</sup> Nazım Hikmet Polat, *Rûbâb Mecmuası ve II. Meşrutiyet Dönemi Türk Kültür, Edebiyat Hayatı*, Ankara 2005, s. 29.

<sup>35</sup> Murat Koraltürk, “İktisadiyat Mecmuası ve Dizini”, *Kebikeç*, S.11, (2001), s. 297.

<sup>36</sup> Hikmet Polat Polat, *Müdâfaa-i Milliye Cemiyeti*, Kültür Bakanlığı Yayınları, Ankara 1991, s. 101-102; “Malulin-i Guzata Muavenet Heyeti”, I. Dünya Savaşı’nda yaralanan gazilere yardım etmek amacıyla kurulmuş resmi nitelikli bir cemiyettir. “Malulin-i Guzata Muavenet Heyeti, Müdâfaa-i Milliye Cemiyeti’nin 1 Nisan 1919’da kapatılarak, sinema araç ve gereçlerinin kendisine devredilmesiyle sinema faaliyetlerine başlamıştır. Cemiyete bağlı olarak Malulin-i Guzata Sinema Film Fabrikası kurulmuştur. *Bkz.* Özuyar, *a.g.e.*, s. 46.

<sup>37</sup> Scognamilo, *Türk Sinema...*, s. 21 vd.

<sup>38</sup> Akçura Gökhan, *Aile Boyu Sinema*, İstanbul 2004, s. 177.

<sup>39</sup> Özön, *a.g.e.*, s. 51-52.

<sup>40</sup> Cemil Filmer, *Hatıralar*, İstanbul 1984, s. 89; Cemil Filmer, Türk sinema dünyasının önemli temsilcilerinden birisidir. Lale Sineması ve Lale Film kuran ve yaşamının 65 yılını sinemaya adanmış pek çok sinemanın işletmeciliğini başarıyla yürütmüştür. Onun anıları genelde yakın tarihimiz özelde ise Türk sinema tarihi açısından oldukça önemlidir. Zira ilk konulu Türk filmi çekenden biri olması, Türk sinemacılığının gelişim evresinde yer alan önemli figürlerle birlikte yer alması, bizzat kendisinin önemli bir figür olması, Enver Paşa, Sultan Reşad ve Mustafa Kemal gibi pek çok tarihi şahsiyetle münasebetlerinin bulunması, hatıralarının değerini ortaya çıkarmaktadır. Filmer anılarında, ailesini ve ilk eğitimin ardından Askeri Rüştiye, Kuleli Askeri Lisesi yıllarında yaşadıklarını, anlatmakta; hastalığı nedeniyle sivil hayata geçmek durumunda kaldığını ifade etmektedir. Filmer, sivil hayata geçmesi üzerine Kısmi Siyasi’nin, İstihbarat Şubesi’nde göreve başlamış ve burada Talat Paşa’nın dosyalarına bakmaya başlamıştır. Sonra İstanbul Bankası’nda çalışmış, bir ara askerler için kırtasiye dükkânı açmıştır. Birinci Dünya Savaşı nedeniyle seferberlik ilan edilince askerliğe geri dönmüş, Çanakkale Cephesi’ne gidecekken Orgeneral Waytman’ın emir subaylığına seçilerek İstanbul’da kalmıştır. Buradaki görevinin sona ermesinin ardından Bölük Komutanı olarak atanmış, çoğu Çanakkale Cephesi’ne gidecek olan askerleri, eğitmeye başlamıştır.

kökenli olması rağmen, savaş esnasında bile hakkında herhangi bir özel önlem alınmaya gerek duyulmayan, sadece aktif görevinin pasivize edilmesi ile yetinilen, resmi makamlarla gayriresmi yollardan bağlarını devam ettiren<sup>41</sup> birisidir ki, bu durumda İttihat Terakki iktidarının ona bakış açısını anlamımıza yetecek veriler olarak karşımıza çıkmaktadır.

Kurucu sıfatıyla girişimlerde bulunarak şirketin ortaya çıkmasında büyük rolü olan kişilerden bir diğeri de, David Ruso'dur. Ruso Bey ise İzmir Hurşidiye Mahallesi doğumlu olup, Alliance Israelite'de Fransızca öğrenmiş, İzmir İdadisi'ni bitirmiş ve sonra da Hukuk Fakültesi'ni tamamlamıştır. İzmir'de önemli bazı kuruluşlarda çalışmış, akabinde Rothschild Bankası'nın İstanbul Müdür Vekili olarak görevlendirilmiştir. David Ruso'nun 1908 Genel Seçimi'nde İzmir'den aday olduğu ancak çok iddialı olmadığı, muhtemelen de seçimden çekildiği değerlendirilmektedir<sup>42</sup>. Şirketin kurucuları arasında isimleri zikredilen F. Raizer'in tüccar ve K. Kolombo'nun ise avukat olmaları dışında<sup>43</sup> ne yazık ki bir bilgiye ulaşılamamış olup, bu eksikliğin yeni çalışmalarla kapatılacağı düşüncesiyle ancak genel bir değerlendirme yapmak mümkün olabilir. Söz konusu isimlerin siyasi atmosferden uzak olmadıkları, mevcut iktidarın en azından şirketteki varlıklarını onayladığını söylemek yanlış olmasa gerektir.

Görüleceği üzere yabancı müesseslerin çoğunlukta olduğu şirketin kurucuları arasında yer alan isimlerin ve şirketin nizamnamesinde açıklanan bazı hususların varlığı ya da bazı hususlar konusunda gösterilen hassasiyetin alelade

---

Bağlı olduğu birliğin Filistin Cephesi'nde görevlendirilmesi üzerine; Filistin Cephesi, Viranşehir, Urfa'da bulunmuş, geri döndüğü İstanbul'dan tekrar hareketle; Adana üzerinden Gazze Cephesi, Kudüs ve Şam'a gitmiş, önce Adana'ya ve oradan da İstanbul'a dönmüştür. Savaş yıllarında çöllerde dolaşmış, aç-susuz kalmış ve türlü badireler atlatmıştır. İstanbul'a dönünce, Ordu Sinema-Film Merkezi'nde Fuat (Uzkınay)'ın yanında onun yardımcısı olarak çalışmaya başlamıştır. Savaşın sona ermesiyle, Ordu Sinema-Film Merkezi'nin tüm takımlarının devredildiği Malul Gaziler Cemiyeti'nde yine Fuat (Uzkınay) ile birlikte çalışmış ve Binnaz filmi çekmiştir. İstanbul'un işgal edilmesi üzerine, Halide Edip'in meşhur Sultanahmet Mitingi'ni filme almıştır. Filmer, sinema işletmeciliğindeki başarılı çalışmaları nedeniyle Kamil Bey ve ortaklarının kurduğu Kuşdili Sineması için iş teklifi almıştır. O günlerin İstanbul'unda, Cevat Bey ve Kadri Bey, Milli Sinema ve Yıldız Sineması'nı açmış, Aynalı Sinema'nın kapasitesi artırılarak Şık Sineması'nı kurmuşlardı. İstanbul'da sinema sektöründeki bir dizi başarılı girişimin ardından Filmer, İzmir'e gelmiş, İzmir'de ve Paris'te sinemalar açmıştır. O, Mustafa Kemal'e, çektiği filmlerin özel gösterimini kendi sinemasında yapmıştır. İkinci Dünya Savaşı yıllarında da sinema çalışmalarını devam ettiren Filmer, sinema filmleri için Mısır'a girmiş ve temin ettiği Mısır filmlerini gösterimini gerçekleştirmiştir. Kısacası hayatının pek çok aşamasında sinemayla iç içe olmuştur.

<sup>41</sup> Özuyar, *a.g.e.*, s. 41-42.

<sup>42</sup> Siren Boran, *İzmir Yabudileri Tarihi 1908-1923*, İstanbul 1995, s. 190-192.

<sup>43</sup> BOA., A. } DVN.MKL., 63.2.1335.Ş.08, s. 1.

tercihler olmaması dikkat çekicidir. Bunlardan birisi nizamnamede vurgulandığı şekliyle Türkçe ve Fransızca hazırlanabilecek olan hisse senetlerinin, Türkçe olanlarının muteber olması yaklaşımıdır. Türkçe konusunda gösterilen hassasiyetin gerek müessislerin gerekse dönemin anlayışıyla şekillendiği görülmektedir.

### Sonuç

Türkler sinemayla erken tanışmış olmakla birlikte, sinema sektörünün yaygınlaşma aşamasında çok ta etkili olamamışlardır. Daha ziyade azınlıkların ve yabancı uyrukluların ağırlıkta olduğu söz konusu süreçte mevcut yapılanmanın dikkat çekiciliği ortadadır. Böyle bir ortamda sinemacılık alanındaki gelişmelere kayıtsız kalmayacağı düşünülen egemen iktisadi anlayışın izlerini taşıyan iktisadi bir girişim ortaya çıkmıştır ki bu girişimin adı *Şark İttihâd-ı Sinema ve Tiyatro Osmanlı Anonim Şirketi*'dir.

29 Mart 1917 tarihinde İstanbul'da kurulan şirket Galata'da Roma Hanı'nda çalışmalarına başlamış ve Cumhuriyet'in ilk yıllarına değin varlığını devam ettirmiştir. İlk yıllarında hedeflerine ulaştığı ve başarılı olduğu anlaşılan şirketin sonraki yıllarına dair ayrıntılı bilgilere ulaşılammışsa da, varlığı ve çalışmalarıyla Türk sineması birikimine önemli bir tecrübî katkı sağladığı muhakkaktır.

Ayrıca daha çok edebiyatçı kimliğiyle tanınan Celal Sahir Erozan, Dr. Hikmet Hamdi Bey, David Ruso ve diğerlerinin biyografisine küçük de olsa bir katkı yapılmaya ve sinema ile olan ilişkileri ortaya konmaya çalışılmıştır. Yine Türk sinema tarihinde önemli bir yere sahip olan S. Weinberg hakkında bilinenlere bir yenisi daha eklenmiştir.

İttihat Terakki'nin sinemanın gücünü anlayarak ve Almanları örnek alarak MOSD ile birlikte başlatılan süreçte, *Şark İttihâd-ı Sinema ve Tiyatro Osmanlı Anonim Şirketi*'nin kurulması, sivil alanda da iktidarın sektörü kontrol etme çabası olarak görülebilir. ABD Konsolosluğu'nun sözü edilen raporunda, ülke genelinde sinema sektörüne yön veren şirketler arasında söz konusu şirketi de sayması, İttihat Terakki'nin söz konusu çabalarının dikkate değer bir sonucu olarak görülebilir.

Şirket müessislerinin kimliği, İttihatçı iktisadiyatta gayrimüslimlere karşı bakış açısını, genelleme yapılamayacak bir boyutta da olsa, göstermesi açısından önemlidir. Söz konusu örnekte de olduğu üzere, kimin ne olduğundan ziyade iktidarla olan uyumunun ne olduğunun etkisi, bu bakış açısının şekillenmesinde daha önemli olduğu yönünde değerlendirilebilir.

Son olarak eklemek gerekirse, Osmanlıların ilk sinema şirketi olduğu değerlendirilen *Şark İttihâd-ı Sinema ve Tiyatro Osmanlı Anonim Şirketi* hakkında ulaşılan bilgi ve bulgular doğrultusunda ortaya çıkan metin ve eksikleri, yeni çalışmalara vesile olduğu ölçüde alana bir katkı sağlayacağı düşünülebilir.

**Kaynakça****Başbakanlık Osmanlı Arşivi (BOA.)**

A.}DVN.MKL., 63. 2., 08. Ş. 1335.

BEO., 4462. 334628., 11. C. 1335.

BEO., 4518. 338795., 22. Ş. 1336.

DH.EUM.5.Şb., 55. 10., 20. Ca. 1336.

DH.EUM.6.Şb., 35. 28., 05.B. 1336.

DH.EUM.VRK., 28. 53., 17. C. 1336.

İ..DUİT., 120. 31., 06. C. 1335.

İ..DUİT., 120. 32., 19. Ş. 1336.

MV., 247. 10., 02. C. 1335.

MV., 249. 101., 18. Ş. 1336.

ŞD., 1257. 22., 07. Ş.1336.

ŞD., 1261,37, 16.R.1336.

**Kitap ve Makaleler**

AKÇURA, Gökhan, *Aile Boyu Sinema*, İtaki Yayınları, İstanbul 2004.

BAYUR, Yusuf Hikmet, *Türk İnkılabı Tarihi*, C.III, Kısım IV, Türk Tarih Kurumu, Ankara 1991.

BORA, Siren, *İzmir Yahudileri Tarihi 1908-1923*, Gözlem Yayınları, İstanbul 1995.

DURU, Orhan, *Amerikan Gizli Belgeleriyle Türkiye'nin Kurtuluş Yılları*, Türkiye İş Bankası Yayınları, İstanbul 2001.

FİLMER, Cemil, *Hatıralar*, Emek Matbaası, İstanbul 1984.

GÖKMEN, Mustafa, *Eski İstanbul Sinemaları*, İstanbul Kitaplığı Yayınları, İstanbul 1991.

KARACA, Nesrin Tağızade, *Celal Sabir Erozan*, Kültür Bakanlığı Yayınları, Ankara 1992.

KORALTÜRK, Murat, "İktisadiyat Mecmuası ve Dizini", *Kebikeç*, S.11, (2001), ss. 295-331.

KÖSE, Resul-ALBAYRAK, Muzaffer (Yay. Haz.), *Arşiv Belgelerine Göre Osmanlı'da Gösteri Sanatları*, Devlet Arşivleri Genel Müdürlüğü Yayını, İstanbul 2005.

- MAKTAV, Hilmi, *Türkiye Sinemasında Tarih ve Siyaset*, Agora Kitaplığı, İstanbul 2013.
- ÖZÖN, Nijat, *Türk Sineması Tarihi 1896-1960*, Doruk Yayıncılık, İstanbul 2010.
- ÖZUYAR, Ali, *Devlet-i Aliyye'de Sinema*, Deki Yayınları, Ankara 2007.
- ÖZUYAR, Ali, "Türkiye'deki İlk Filim Şirketleri", *Sinematürk*, S. 16, (Mayıs 2008), ss. 36-47.
- POLAT, Nazım Hikmet, *Müdâfaa-i Millîye Cemiyeti*, Kültür Bakanlığı Yayınları, Ankara 1991.
- POLAT, Nazım Hikmet, *Rübâb Mecmuası ve II. Meşrutiyet Dönemi Türk Kültür, Edebiyat Hayatı*, Akçağ Yayınları, Ankara 2005.
- SCOGNAMILLO, Giovanni, *Cadde-i Kebir'de Sinema*, Agora Kitaplığı, İstanbul 2008.
- SCOGNAMILLO, Giovanni, *Türk Sinema Tarihi*, Kabalcı Yayınları, İstanbul 2010.
- "Sinema Şirketi", *İktisadiyat Mecmuası*, S. 50, (Mart 1917), ss. 7.
- BALCI, Ramazan-SIRMA İbrahim (Yay. Haz.), *Memalik-i Osmanîye'de Osmanlı Anonim Şirketleri*, İstanbul Ticaret Odası Yayınları, İstanbul 2012.
- TOPRAK, Zafer; *Millî İktisat Millî Burjuvazi*, Doğan Kitap, İstanbul 2017.
- TEKİNSOY, Rekin, *Rekin Tekinsoy'un Türk Sineması*, İstanbul 2007
- TETİK, Ahmet (Yay. Haz.), *Türk Ticaret Yıllığı 1924-1925*, C. 2, Ankara Ticaret Odası Yayınları, Ankara (?).
- ZOBU, Vasfi Rıza, *O Günden Bu Güne: Anılar*, Milliyet Yayınları, İstanbul 1978.

Ek: 1- Şark İttihâd-ı Sinema ve Tiyatro Osmanlı Anonim Şirketi Nizamnâme-i Dâhilisi, s. 1, 8.

۶

شرکت اتحاد سینما و تیاتر عثمانی آنونیم شرکتی نظامنامه اولیسید

برنجی فصل

شرکت تکلیفی و مقصدی اسمی و مرکزی یا ننده در

برنجی ماده  
 سعادتده و جو متید شرکده تیاتر و لو سینما مالکات ایتمک و ایتمک سینما کوهر و لاری و سینما  
 و تیاتر و سینما عاقله بلبلد مواد اعمال و لوزاریک تجاریه استغال ایتمک و هنر و نوع اعمال و تجارتی یا عمده رأساً و یا اشتراک صورتی  
 خصوصیات مذکوره به شدت کتبات سائر ده بولنده و بو مقصد لرلر مؤسسات مابدا له عقد ایتمک و عهده  
 مقادیر مذکوره به قدریک هر نوع معاملات تجاریه و مالی و ضایع اهل ایتمک اوزره زیاده محرمه و ضایع ایتمک و  
 جدول ساه و نت بد لماننده حریب جاده شده درت نوروی خانم ده مع محرمه عثمانیه و ده هانت بک اندر تجاریه  
 سی. و بجرع. ق. رتیره. دعوی کولی را دور و ره و ده. تولومو اقتصاد ایلم ترتیب و اجرا بر ورم  
 اتی و ارتدیریلده هر اصرایه نیز بر عثمانی آنونیم شرکتی قشلا اولنده. شرکت مذکوره اساس مقصد و بد و معاملات  
 ایتمک شهر و وضعات اولنده عثمانی اولین اموال غیر منقولی تخصیص حکیمانه تفریح ایله بیلور.  
 ایتمک عثمانی در شرکته اتحاد سینما و تیاتر عثمانی آنونیم شرکتی در اول وجه و بعضی اعیان ایلم اولدو معاملات  
 کتبی ماده  
 قفسه دولت عثمانیه تک قوانیه و نظامات حاضره و مستقبله سی و لجه ایله بیلر.  
 ایتمک ماده  
 شرکت مرکزی سعادتده اول وجه و مالک عثمانیه تک سار بر مجلده یا مالک اجهیه ده دخی  
 شهر لری بولر بیلر جلد.  
 شرکت مرکزی مدی بوجه ایله بیلر طرز ای طبع و یا مدی بیلر ایلم کورن لسه نه و نه عبارت اولر جقد.  
 در برنجی ماده

برنجی فصل

سرمایه و حصه شراکی یا ننده در

برنجی ماده  
 شرکت سرمایسی اده بر بیک عثمانی لار ننده عبارت اولوب بهر ای عثمانی لار ننده بیک لسه نه  
 حصه بقیصد و کتبه عموم تک انجوسمای بی بر بیک نریه ایتمک حاصل اولر جقد. انجوسرمای شرکت تماماً تأدی اولنده  
 نریه ایلم من نریه سرمای بی قار و بر لریک نریه حکومت معلومات و بر بیلر جلد سرمای تک بر قشلا بقیصد  
 نریه اول اوردو حکومتک موقوفه تحصیل شوقصد. مجلس اداره کتبه عموم قراریه شرکت نانه عقد استغرض  
 حصه حیدر و در شرکت سرمای ننگ تماماً استفسار ننده حکمره دروسی تقدیر نده مدی نوی ایلمه سرمای تقدیری  
 تجاوزه ایلمه اوزره نخبوت دخی اولر ایلمه بیلور سرمای تک نریه ایلمه حالنده اولر ایلمه جکی حصه شراکی ایتمک ایتمک

6 varaklar  
(4 sayfa bos)  
1  
63/2  
A.DVN.MKL.

5

مفرد بنی فصل  
مواد مفرد بنیاده

قرصه در دخیل ماده ایون نظامه ایضی صورتی شرکتی تکلیف حکومتی معینه عطا اولدقده حکمه بر اولدقده  
و سعادتیه تقوی قایم دیکر معتبر بر خسته اید و شرکتی معاملات و با سعادت اداره کی بولنا به برلرده جرائد بیه ماده  
ایله عیناً دیا اجمالاً نسر اولدقغی کی نظامه نام اخلیه حکومتی مملکه سیلا وقوع بولمجه هر کونا تعدیلات و هر شایه  
لکته عمومی مقررات و سنه کی بدیخو صورتی دخی کرک و سعادت و کرک طرزه هر بروجه بر اعلاجه حتمه جقد  
شرکتی اعلاجه ایله یکی هم لره صبه قیدی خسته نسر ایله یکی تعریفنا هم هر اولدقندن تقصیر تکلیفی  
و متنی تانیاً مؤسسه ایمنی سائک سرمایه کی مقداری و صورتی نرییدی ایضا شتک صورتی تقصیری دیوان  
مؤسسه و حکمت اداره اعضا شتخصصه قلمجه مقداری حراسته درجه و بنا ندریه جقد .

قرصه ایمنی ماده شرکتی ایون نظامه بر طبع و قبیل ایدیره رک طالب اولدقده اعطایه جکی ایله ایمنی نرییدی  
مخصوص اولدق اولدقده تجارتی نظارتی ایلایه جقد .

قرصه نرییدی ماده شرکتی ایضا شتبعه اداره شتبعه اعطایه ججه نومه شتخصصه هر شتبعه معاملات داریه ایضا شتبعه  
جدولی نرییدی و نظارتی تقصیر ایله جقد . ۶۶ حمادی لایحه ۱۹۱۶ ۶۹ مارچ



ایون نظامه اخلیه اراده سینه حضرتی اوستا همیه قرآنه ایمنی  
به سائک نرییدی و اونوز سکون نرییدی سائک بیلدیجی بولدر

تجارت و ایشیاتی  
مصطفی



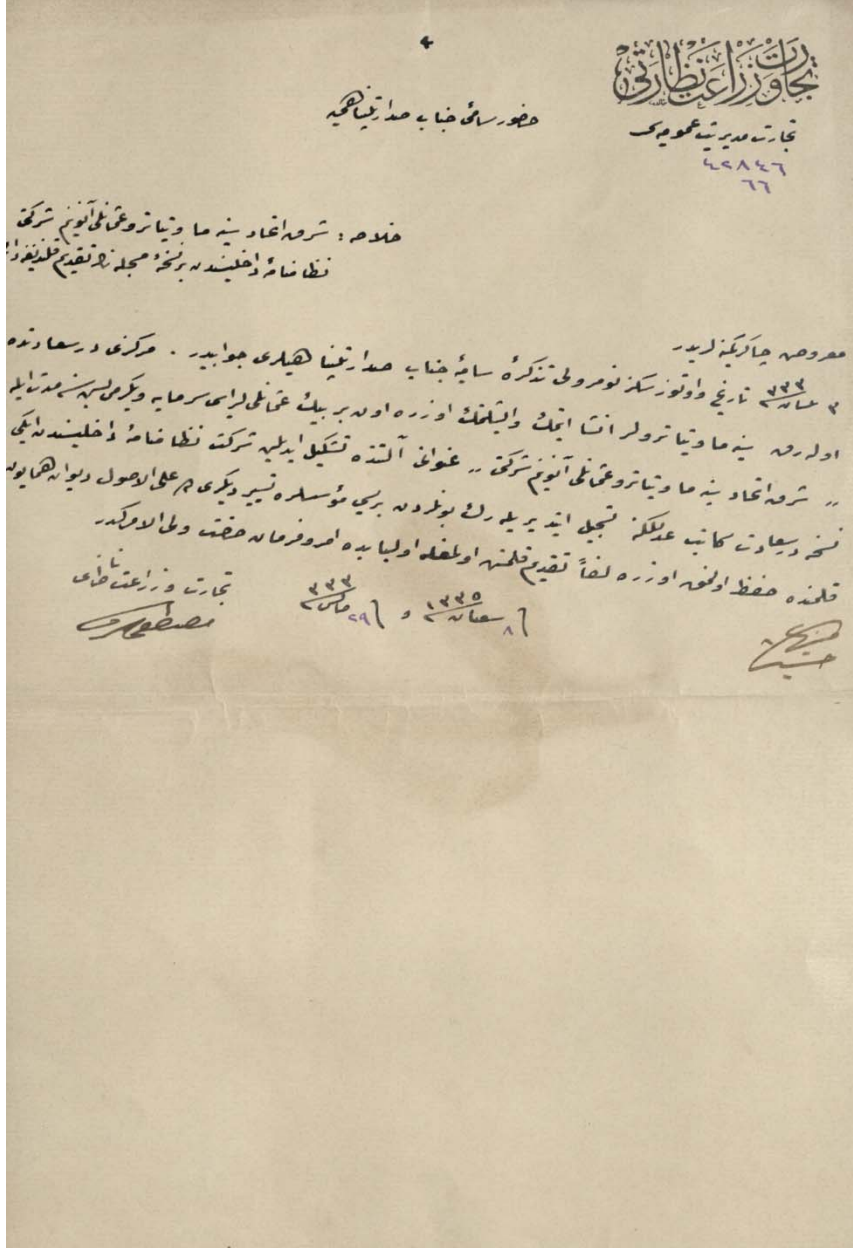
۱۶۱۱







**Ek: 3-** Şark İttihâd-ı Sinema ve Tiyatro Osmanlı Anonim Şirketi ve Ticaret ve Zirâat Nezâreti Tezkiresi



## Ek: 4

**[1]\*Şark İttihâd-ı Sinema ve Tiyatro Osmanlı Anonim Şirketi  
Nizamnâme-i Dâhilisidir\*\***

Birinci Fasil

Şirketin Teşkili ve Maksudı ve İsmi ve Merkezi Beyânındadır

**Birinci madde:** Dersaadet'de ve umumiyetle şarkda tiyatrolar ve sinemalar inşâ etmek ve işletmek, sinema kurdelelerini ve sinemaya ve tiyatroya aid bilcümle mevâddı i'mâl ve bunların ticaretiyle işğal etmek ve her nev'î ilâncılığını yapmak re'sen veya iştirâk suretiyle hususât-ı mezkûreye mütedâir teşebbüsât-ı sairede bulunmak ve bu maksatlarla müessesât-ı maliye ile akd-ı i'tilâf etmek ve umumiyetle makâsıd-ı mezkûreye mütedâir her nev'î muâmelât-ı ticariye ve maliye ve sinâiyye icrâ' etmek üzere zirde muharrirîn-i imza üdebâ'-i Osmaniye'den Celal Sahir, Nişantaşı'nda Harbiye Caddesi'nde dört numaralı hanede mukim muharrirîn-i Osmaniye'den Hikmet Beyefendiler, tüccârdan S. Weinberg, F. Raizer, dava vekili David Ruso, K. Kolombo efendiler ile tertib ve ihracı bervech-i âti kararlaştırılan hisseler esmâ'-i beyninde bir Osmanlı Anonim Şirketi teşkil olunmuştur. Şirket-i mezkûre esas maksad ve tedvîr-i muâmelât için şehir ve kasabât dâhilinde muhtaç olduğu emvâl-i gayrimenkûleyi şahsiyet-i hükmiyesi nâmına tefrig edebilir.

**İkinci madde:** Şirketin unvânı "Şark İttihâd-ı Sinema ve Tiyatro Osmanlı Anonim Şirketi" olacak ve tabiyeti itibariyle bilcümle muâmelâtı hakkında Devlet-i Osmaniye'nin kavânin ve nizamât-ı hazıra ve müstakbelesi tatbik edilecektir.

**Üçüncü madde:** Şirketin merkezi Dersaadet'de olacak ve memâlik-i Osmaniye'nin sair bir mahallinde veya memâlik-i ecnebiye'de dahi şubeleri bulunabilecektir.

**Dördüncü madde:** Şirketin müddeti bazı esbâbdan dolayı kat' ve temdid edilmedikçe yirmi beş (25) seneden ibâret olacaktır.

İkinci Fasil

Sermaye ve Hisse Senedâtı Beyânındadır

**Beşinci madde:** Şirketin sermayesi on bir bin (11.000) Osmanlı Lirasından ibaret olup, beheri iki (2) Osmanlı Lirası kıymetinde beş bin beş yüz (5.500) hisseye münkasımdır heyet-i umumiye'nin iş bu sermayeyi bir mislü tezyid etmeğe salâhiyeti olacaktır. Ancak sermaye-i şirket tamamen te'diye olmadıkça tezyid edilemez. Tezyid-i sermayeye karar verildiği zaman hükûmete mâlumât verilecektir. Sermayenin bir mislünden fazla tezyidi evvel-i emirde hükûmetin muvakkitinin istihsâline mütevakıftır. Meclis-i idare heyet-i umumiye kararıyla şirket namına akd-ı istikrâza salâhiyetdârdır. Şirketin sermayesinin tamamen istifâ'sından sonra lüzumu takdirinde bedeli tesviye edilmiş sermaye miktarını tecavüz etmemek üzere tahvilât dahi ihrâc edebiliyor sermayenin te'yidi halinde ihrâc edilecek yeni hisse senedâtı ilk iki kısmı [2]sermayeye kayd ve te'diye edenlere tercihen teklif ve itâ edilecektir. Şirketin ihrâc edeceği hisse senedâtının numuneleri kabl-el-ihrâc lâcel'üttasdik Ticaret Nezâreti'ne tevdi' edilecektir.

**Altıncı madde:** Şirketin sermayesinin tamamı imza ve yüzde onu (% 10) istihsâl olunduktan sonra suret-i katiyede teşkil etmiş addolunacak ve hissedâr yazılanlara te'diye ettikleri tekâsiti mübeyyen muvakkat ve name muharrir senedât verilecek ve

\* Köşeli parantez içerisindeki numaralar, orijinal metnin sayfa numaralarıdır.

\*\*BOA., A. } DVN.MKL., 63.2.1335.Ş.08, s.1-8.

sermayenin nısfının te'diyesinde ashâb-ı yedinde bulunan senedât-ı muvakkate senedât-ı asliyeye tahvil edilecektir. Şirketin hisse senedâtı Türkçe olarak tanzim olacak ve Fransızca tercümesi de beraber yazılabilecektir. Her hâlde Türkçesi asıl ve muteberdir. Sermayenin ilk taksidinin te'diyesinden sonra kalacak miktarı şirketin ihtiyacâtına göre mukassten veya defaten meclis-i idare'nin kararıyla Dersaadet ve sair lazım gelen mahallerde el sine-i muhtelifede çıkan resmi ve gayriresmi bazı gazeteler ile laakl otuz (30) gün evvel ilân olunarak mutâlebe olunacaktır.

**Yedinci madde:** Hisseler bedelinin nısfı te'diye oluncaya değin verilen senedât-ı muvakkate eshabının ismine muharrer olacak ve bedelinin yüzde onu (%10) te'diye olunmadıkça kabil-i havale ve fûruht olamayacaktır. Merbutların havale ve fûruhtu şirketin defterine kaydedilerek ziri balığ ile müşteri ve müdirândan biri tarafından imza olunmağla icrâ' olunacak ve keyfiyeti havale ve fûruhtu senede dahi zıkr ve işaret kılınacaktır. Bedelin nısfı te'diye olunduktan sonra senedât-ı asliye hâmiline aid olmak üzere muharrer bulunacaktır.

**Sekizinci madde:** Hisse senedleri şirket nazarında kabil-i inkisâm değildir. Ve şirket her hisse için bir sahib tanıır. Bir hissedârın varis veya dâyinleri hiçbir vesile ile şirketin emvâl ve emlâkının taht-ı hacze vazını talep ve şirketin umur-ı idaresine müdahale edemezler ve istifâ-i hukuk için şirketin muhasebe defteri ile heyet-i umumiye'nin kararlarını kabule mecburdurlar.

**Dokuzuncu madde:** Evkât-ı muayyerede tekâsit-i te'diye olunmayan hisse senedâtının sahiblerinden tehirât-ı vakadan dolayı ihtâr-ı keyfiyete hacet kalmaksızın taksidin hululü gününden itibaren senevi yüzde altı (% 6) hesabıyla faiz ahz olunur.

**Onuncu madde:** Şirketin taksidleri ve keyfiyetle te'diye edilmeyen senedât-ı eshâbı aleyhine ikâme-i dava etmeye ve hisseleri dahi satmaya salâhiyeti olacaktır. Ve bu makûle satılması lazım gelen hisse senedâtının numaraları gazeteler marifetiyle neşr ve ilân olunarak tarih-i ilândan on beş (15) gün sonra şirket hiçbir güne ihtâra ve muamelât-ı adliyyeye mecbur olamamak ve zarar ve ziyânı sahibe aid olmak üzere Dersaadet vesair borsalarında ve bu borsalarda henüz alınmış satılması kabul olunmamış ise müzayede tarikiyle hisseleri sattıracağıdır. Bu vechle fûruht olunan senedât ibtal olunacak ve müşterilere eski senedlerin numaralarını havi olmak üzere yeni senedât itâ kılınacaktır. Satılan senedin esmân-ı hâsilâsı hissedârın şirkete olan deynine hasr ve tahsis olunur. Ve noksanı ondan talep olunacağı gibi fazlası var ise ona itâ olunur.

### Üçüncü Fesıl

#### Umur-ı Dâhiliyesi Beyânındadır

**On birinci madde:** Şirketin umur ve mesâlihi heyet-i umumiye tarafından mensub ve beşden ona kadar azadan mürekkeb bir meclis-i [3] idareye ihale olunur ve şu kadar ki ilk beş (5) sene müddet için teşkil olunacak meclis-i idare azası müessesler tarafından tayin olunacaktır.

**On ikinci madde:** Üç sene müddet için tayin olunan azanın müddet-i memuriyetleri hitâm bulduktan sonra meclis-i idare'ye intihâb olunacak azanın ilk teceddütde kura ile ve ondan sonra kıdem-i aher itibariyle her sene bir azası çıkarılarak yerlerine ahiri intihâb ve tayin kılınacaktır. Şu kadar ki çıkan azanın tekrar intihâbı caiz olacaktır.

**On üçüncü madde:** Meclis-i idare'nin içtimai icab-ı maslahâta tabi olacak ise de ayda laakl bir defa şirketin merkezinde toplanması lâ-büddür müzakerânın muteber olması laakl nısfından bir ziyade azanın bizzat huzuruna menuttur. Meclis-i idare'nin kararları hazır bulunan azanın ekseriyet ârâsıyla muteber olur. Tesâvi-i ârâ vuku'nda keyfiyet-i

içtima âtiye ta'lik edilir. Ve anda dahi tesâvi-i ârâ vuku' bulursa mevzubahis olan teklif reddedilir.

**On dördüncü madde:** Meclis-i idare'nin müzakerâtı zabt defterine kaydolunur. Ve zîr-i reis ile hazır-ı bi'l-meclis bulunan aza tarafından imza idilir. Zabıtın sureti veya bir fıkra-i mahrecesi muteber olmak için reis veya vekili tarafından imza olunmak lazım gelir.

**On beşinci madde:** İdare-i meclis azasından her birinin şirketin elli (50) hisse senedâtına malik olması lazım gelir. Senedât-ı mezbure şirketin sandığına tevdi' olunacak ve azanın müddet-i memuriyetleri zarfında satılamayacaktır. Bunların üzerine furuhtu caiz olmadığı mübeyyin bir damga vurulacaktır.

**On altıncı madde:** Meclis-i idare azasından bir veya bir kaçının vefatı veya istifası vuku'nda veya sair bir sebebden dolayı bir veya birkaç aza yeri münhâl kahrısa meclis-i idare iş bu yerlere muvakkaten aza tayini eyleyecek ve intihâb-ı kati gelecek heyet-i umumiye tarafından icrâ' olunacaktır.

**On yedinci madde:** Meclis-i idare her sene azası meyanından bir reis ve bir reis vekili intihâb eder ve reisin veya vekilinin gıyabında vekâlet etmek üzere azadan birini tayin eyleyler.

**On Sekizinci madde:** Azadan memâlik-i ecnebiyede ikâmet veya muvakkaten gaybubet edenler esna-i müzakerâtda kendilerine vekâlet etmek üzere refiklerinden azadan birini tayin edebilirler. Şu kadar ki vekâlet edecek azanın kendi reyî dâhil olduğu halde ikiden ziyade reyî olamayacaktır.

**On dokuzuncu madde:** Meclis-i idare şirketin umur ve emvâlinin idaresi için iktidar-ı tama haizdir. Ve hatta sulh olmak ve hükmü tayin etmek salahiyetine dahi malikdir. Ve heyet-i umumiye'ye arz olunacak hesabâtı tanzim ile tevzi olunacak temettün mikdarını teklif eder. Meclis-i idare'nin reisi gerek müddei ve gerek müddei aliye sıfatıyla huzur-ı muhakemede bizzat veya bil-vekâle şirket namına müdâfaada bulunur.

**Yirminci madde:** Meclis-i idare mevâdd-ı mahsus ve bir müddet muayene için haiz olduğu iktidarı kısmen veyahud tamamen azadan bir veya birkaç zata bavekâlet-i mahsus ihale edeceği misüllü musallah-ı cariyenin rü'yet ve tesviyesi için haricden dahi bir veya birkaç zatı tevkil eyleyebilir.

**Yirmi birinci madde:** Meclis-i idare azası hasılât-ı sabikiyeden kendilerine tahsis kılınacak huzurdan başka [4]meclisde hazır bulunacakları günler için hissedârân heyet-i umumiye'ce takdir ve tayin edilecek bir ücret dahi ahz edeceklerdir.

#### Dördüncü Fası

##### Heyet-i Umumiye Beyânındadır

**Yirmi ikinci madde:** Suret-i muntazamada akd-i içtima eden heyet-i umumiye umum hissedârânın heyet-i mecmuası makamında bulunur.

**Yirmi üçüncü madde:** Heyet-i umumiye her sene şirket sene-i maliyesinin ilk altı (6) ayı zarfında suret-i adiyede akd-i içtima eder. Bundan başka meclis-i idare icab eyledikçe suret-i fevkaladede olarak heyet-i umumiye'yi davet edebilir. Her sene heyet-i umumiye'nin içtima-ı nihayet yirmi (20) gün akdem tahriren Ticaret Nezareti'ne ihbar olacak ve heyet-i mezkurede canib-i nezaretden bir komiser hazır bulundurulabilecektir. Meclis-i idare ve müfettiş raporlarıyla senelik bilançodan heyet-i umumiye zabıtnamelerinden ve heyet-i mezkurede hazır bulunan hissedârânın esâmî ve mikdar-ı hisselerini mübeyyin cetvelden dörder (4) nüshası Ticaret Nezareti'ne gönderilecektir.

**Yirmi dördüncü madde:** Heyet-i umumiye vekâleten veya asaleten laakl yirmi beş (25) hisseye malik olan hissedârândan mürekkebe olacaktır. Heyet-i umumiye'de gerek

asaleten ve gerek vekâleten hazır bulunan hissedârânın her yirmi beş (25) hisse için bir reyî olacak ve şu kadar ki her bir hissedârânın yirmiden ziyade reyî olamayacaktır.

**Yirmi beşinci madde:** Davetnâmeler yevm-i içtimadan laakl bir mah evvel altıncı (6.) maddede beyan edilen vecihle gazeteler ile ilân kılınacaktır.

**Yirmi altıncı madde:** Heyet-i umumiye gerek asaleten ve gerek vekâleten şirket sermayesinin bir rub'-i müsâvî hisse senedâtına malik hissedârlar hazır bulunur ise teşkil etmiş addolunur. Heyet-i umumiye'de hazır bulunacak hissedârânın mutasarrıf oldukları hisselerin salifüzzikr bir rub'-i müsâvî olub olmadığı anlaşılacak üzere hisse senedlerini on (10) gün zarfında meclis-i idare tarafından irâe olunacak mahale teslim etmeleri davetnamelerde ihtâr olunacaktır. İş bu heyet-i umumiye'nin defa-i evveli içtimasında hazır bulunan hissedârânın asaleten ve vekâleten hâmil oldukları hisse senedâtının miktarı derece-i kifayede olmadığı halde heyet-i umumiye ikinci defa olarak içtimaya davet edilir. İş bu ikinci içtimada hazır bulunan hissedârânın hisselerinin miktarı ne olursa olsun birinci içtimada müzakere olunmasına karar verilmiş olan hususât hakkında icrâ-i müzakerât edeceklerdir. Ve bu cihetle cereyan eden müzakerât mer'î ve muteber olacaktır. Birinci içtima ile ikinci içtima beynindeki müddet yirmi (20) günden dún ve bir mahdan uzun olamayacak ve ikinci içtima davetnameleri on (10) gün evvel ilân olunacaktır.

**[5]Yirmi yedinci madde:** Heyet-i umumiye'ye meclis-i idare reisi riyaset eder reis mevcud olmadığı halde meclis-i idare azası içlerinden birini riyaset vekâletine intihâb eyleyler heyet-i umumiye'de hazır olub en ziyade hisseye malik olanlardan ikisi rey toplamak hizmetini ifâ eder. Heyet-i umumiye kâtibi reis ile rey toplamaya memur olanlar tarafından temin olunur.

**Yirmi sekizinci madde:** Heyet-i umumiye'de müzakere olan hususâta ekseriyet-i ârâ ile karar verilir. Müzakere olunacak mevâdın cedveli meclis-i idare tarafından tanzim edilir. İş bu cedvele dâhil olacak mevâdd meclis-i idare'nin teklifâtı ile hâmil oldukları hisselerin bedeli şirket sermayesinin laakl yüzde otuza (% 30) baliğ olan hissedârân tarafından yevm-i içtimadan laakl on (10) gün evvel vuku bulacak teklifâtdan ibaret olacaktır. İş bu cedvele dâhil olmayan hususât heyet-i umumiye'de müzakerât olunamaz.

**Yirmi dokuzuncu madde:** Heyet-i umumiye'de bilcümle hesabâtın tedkiki için gerek hissedârânın ve gerek hariçden bir veya müteaddid müfettiş tayin eder.

**Otuzuncu madde:** Her sene akd-i içtima edecek olan heyet-i umumiye şirketin umur ve mesâlihine dair her sene meclis-i idare tarafından takdim olunan layiha ile hesabâta dair müfettiş tarafından verilen raporun kıraatını istimâ' ve hesabâtını ledel-müzakere ya kabul veya rededer ve hisse-i temettü tayin eyleyler, tebeddülü iktizâ' eden meclis-i idare azasının yerlerine diğerlerini nasb eder ve şirketin bilcümle umûr ve hususâtı hakkında bil müzakere karar-ı kati itâ ve meclis-i idare'nin icab eyleylerse iktidarını tevsi' eyleyler. Fakat heyet-i umumiye'de asaleten ve vekâleten şirket sermayesinin laakl sülûsânına müsâvî hisseler eshâbı mevcud olub bunların ekseriyet-i ârâsı hâsıl olmadıkça sermayenin tezyîdine karar verilemez.

**Otuz birinci madde:** Heyet-i umumiye'nin zabtolunan müzakerâtı bir defter-i mahsusa kayd ve zir-i heyet-i umumiye reisi ile rey toplamaya memur olanlar ve katib tarafından imza edilir. Heyet-i umumiye'nin her içtimasında hazır bulunan hissedârânın esâmisiyle ikemetgâhı ve her birinin hâmil olduğu hisselerin miktarını mübeyyin bir cedvel tanzim ile mevcud olanlar tarafından imza edilip zabıt defterlerinin önüne ve arkalarına rabt ve talebi vuku'nda alakadârâna tebliğ olunur.

**Otuz ikinci madde:** Lâcel'ül-ihtiyâç ibraz olunacak heyet-i umumiye nin zabt-ı sureti veya fıkârât-ı mahrecesi meclis-i idare reisi veya vekili tarafından imza edilir.

**Otuz üçüncü madde:** Heyet-i umumiye tarafından iş bu nizamname ahkâmına tevfişkân verilecek kararlar gaib olan veya muhalif-i reyde bulunan hissedârân için dahi mecbur'ül icrâ'dır.

#### Beşinci Fasil

##### Hesabât-ı Şeriye ve Müfredât-ı Defteriye Beyânındadır

**Otuz dördüncü madde:** Şirketin sene-i maliyesi Temmuz ibtidâsından berai ile Haziran'ın sonuncu günü hitâm bulur. Fakat birinci sene-i [6] maliye menşe' olarak şirketin suret-i katiyede teşkil tarihi ile o senenin Haziran'ının sonuncu günü beynindeki müddete şamil olacaktır. Meclis-i idare her sene nihayetinde şirketin matbuât ve divanâta havi bir defter-i umumî tanzim ve iş bu defter ile muvazene defterini ve hesabât-ı heyet-i umumiye'nin içtimandan kırk (40) gün evvel müfettişlere ârâ ve tebliğ edecek ve heyet-i umumiye'nin hin-i içtimanda ona takdim eyleyecektir. Heyet-i umumiye'ye dâhil olmak salahiyetine haiz olan her hissedâr mezkur defterleri ve hesabâtı mütalaa ve muayene edebilir.

#### Altıncı Fasil

##### Temettuatın Suret-i Taksim ve Re's-ül-Mâla Mahsub Akçe Beyânındadır

**Otuz beşinci madde:** Şirketin temettuat-ı safiye-i seneviyesinden evvela bilâ-istisna hisselerin cümlesine faiz olarak bedeli tesviye edilmiş sermayeye yüzde altı (% 6) itasına kifayet edecek meblağ ve saniyen ihtiyat akçesi teşkil etmek üzere temettuat-ı mezburenin yüzde beşi (%5) ikrâz olunduktan sonra bakî kalan kısmı suret-i âtide taksim olunur.

1-% 20 meclis-i idare'ye

2-% 50 hisse senedâtına

3-% 30 müesseslere

**Otuz altıncı madde:** Heyet-i umumiye hisse senedâtının her sene bir miktar-ı muayyenî kura keşidesiyle tedavülden alınmak üzere hasılât-ı safiyeden her sene bir miktar ikrâzına karar verebilir ve şu halde kurası isabet eden hisse senedâtı istirdâd edilerek onların yerine birer "Jouissance"- "Joisans" hissesi verilecek ve bu gibi hisseler için kemakân hisse-i temettü verilecek ve fakat faizi itâ olunmayacaktır. Şirketin temettuat-ı safiyesinden meclis-i idarenin tensibi ile şirket mevcudâtının kıymetine mukabil ve ayrıca hissesi ihtiyat akçesi ihdası için mübâlâğ-ı lazime ikrâzına heyet-i umumiye karar verebilir.

#### Yedinci Fasil

##### İhtiyat Akçesi Beyânındadır

**Otuz yedinci madde:** İhtiyat akçesi otuz beşinci (35.) madde mucibince temettuat-ı seneviyeden müfrez mebâlîğin terakümünden teşkil edecek ve mesarif-i fevkalade ve gayri melhuzaya karşılık tutulacak ve iş bu akçenin miktarı şirket sermayesinin rub'-i müsâvî bir raddeye balığ [7]oldukda ihtiyat akçesi ikrâz olunacaktır. Şu kadar ki ihtiyat akçesi sermayenin yüzde yirmi beşine (% 25) balığ olduktan sonra ondan sarfiyat icrâ'sıyla miktar-ı nisbet-i mezkureden aşağı düşerse tekrar temettuatdan tevfişkân icrâ'sına mübaşeret olunacaktır.

**Otuz sekizinci madde:** Hasılât-ı senevi hisse başına yüzde altı (% 6) faiz veya hisse temettü itasına kifayet etmediği takdirde noksanı ihtiyat akçesinden ikmâl edilecektir.

**Otuz dokuzuncu madde:** Şirketin inkızâ-i müdetinde bil-cümle taahhüdâtı ifâ olunduktan sonra ihtiyaç akçesi kâffe-i hissedârân beyninde taksim olunacaktır.

Sekizinci Fasl

Şirketin Temdid-i Müddet ve Fesih Vakti Muamelâtı Beyânındadır.

**Kırkncı madde:** Meclis-i idare her ne vakit ve her ne sebeble olursa olsun heyet-i umumiye'yi içtimaya davetle şirketin müddetini temdidini veya kat'i ile tasfiye-i muamelâtını veyahud sair şirket ile birleşmesini teklif edebilir. Şu kadar ki temdid-i müddet edilmesi veya icab ederse şirketin sair şirket ile birleşmesi ve tahvilât ihrâcı ve iş bu nizamnamenin tadili maddeleri her halde Hükûmet-i Seniye'nin ruhsatına mütevakkıftır.

**Kırk birinci madde:** Meclis-i idare şirket sermayesinin üç rub' zayi olduğu halde şirketin feshine veya devamına karar verilmek üzere heyet-i umumiye'yi davet eder.

**Kırk ikinci madde:** Şirketin müddet-i münkaziye oldukça veya müddet-i tekml olmaksızın fesih olundukda içtima eden heyet-i umumiye şirketin tasfiye-i muamelât ve hesabâtına karar verecek ve tasfiye-i hesâb için bir veya birkaç memur tayin edecektir. Heyet-i umumiye şirketin mevcut olduğu zamanlarda olduğu gibi tasfiye-i hesâb esnasında dahi iktidar ve salahiyeti istimale devam edecektir. Tasviye-i hesaba memur olanlar heyet-i umumiye'nin kararı ve Hükûmet-i Seniye'nin müsaadesiyle şirket-i mefsuhanın hukuk ve senedât ve taahhüdâtını diğer bir şirkete veya âher bir kimseye devr ve ferağ edebileceklerdir.

**Kırk üçüncü madde:** İş bu faslın havi olduğu maddelerde gösterilen hususâta karar vermek üzere suret-i fevkaladede davet edilecek heyet-i umumiye'de şirket sermayesinin laalk nısfına müsâvî hisse senedâtına hâmil hissedârân hazır olmadıkça cereyan edecek müzakerât makbul ve muteber olmaz.

[8]Dokuzuncu Fasl

Mevâdd-ı Müteferrika Beyânındadır.

**Kırk dördüncü madde:** İş bu nizamname-i dâhiliye sureti şirketin teşkiline hükümetçe müsaade olunduktan sonra bir (1) ay zarfında Dersaadet'de Takvim-i Vekayi ve diğer bir muteber gazete ile ve şirketin muamelât veya şubât-ı idaresi bulunan yerlerde ceraid-i resmiye vesaire ile aynen veya icmalen neşrolunacağı gibi nizamname-i dâhiliyede hükûmetin müsaadesiyle vuku' bulacak her gûna talimât ve her senenin heyet-i umumiye mukararâtı ve senelik bilanço suretleri dahi gerek Dersaadet ve gerek taşrada bervech-i muharrer ilân kılınacaktır.

**Kırk beşinci madde:** Şirket ihrac edeceği hisselerine sahip kaydı zımmında neşreyleyeceği tarifnamede evvela şirketin maksad-ı teşekkülünü ve müddetini, saniyen müesseslerin esâmisini, salisen sermayenin miktarını ve suret-i tezyidini, rabian temettün suret-i taksimini ve bu meyanda müesseslere ve heyet-i idare azasına tahsis kılınacak mekâdiri serhaten derç ve beyan edecektir.

**Kırk altıncı madde:** Şirket iş bu nizamnameyi tab ve temsil ettirerek talebi olanlara itâ eyleyeceği gibi elli (50) nüshasını bir defaya mahsus olmak üzere Ticaret Nezaretine irsâl edecektir.

**Kırk yedinci madde:** Şirket istatistik idaresince itâ kılınacak numunesine tevfikân her sene muamelâtına dair bir istatistiki cedveli tanzim ve Nezaret'e takdim eyleyecektir.

16 Cemâzi-yel-âhir 1335/29 Mart 1333  
Ticaret Müdüriyet-i Umumiyesi/İmza

